

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ В ЧЕРНІГІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Лисенко І.В., аспірант
Чернігівський державний технологічний університет

Глобальні зміни, що відбуваються в результаті активізації інноваційних процесів, стрімких темпів науково-технічного прогресу, вимагають нових підходів до соціально-економічного розвитку регіонів України.

Однією із важливих умов забезпечення процесу інноваційного розвитку є здійснення ряду заходів, спрямованих на ефективне використання наявних ресурсів регіону, його інноваційно-інвестиційного потенціалу. Одним із засобів прискореного економічного розвитку регіонів є кластерний підхід, про ефективність якого свідчить як світова господарська практика, так і певний вітчизняний досвід.

Останнім часом кластери стали основою конкурентоспроможності багатьох країн світу. Так переважна більшість країн Західної Європи виробили ту або іншу кластерну стратегію, яка справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Переважна більшість як вітчизняних, так і зарубіжних економістів стверджують, що регіони, на території яких утворюються кластери, стають провідними в розвитку економіки держави

Кластер – це група географічно близьких взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, що діють в певній сфері, характеризуються загальною діяльністю та взаємодоповнюють один одного [1].

Кластерні утворення – це дієвий інструмент підвищення конкурентоспроможності певних територій і регіонів у межах держави, а також країни в цілому у світовому економічному просторі.

Інноваційні кластери сприяють економічному розвитку прикордонних територій і в той же час є потужним фактором прискорення інтеграційних процесів, що можливо за умов реалізації державної політики, спрямованої на інноваційний розвиток регіонів, зближення з зарубіжними країнами в усіх сферах суспільного життя як економічного, так і політичного.

Інноваційні кластери формують специфічний економічний простір, що сприяє розвитку ІТ-технологій, розширенню сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів. Їх функціонування дозволяє успішно реалізувати на міжнародному рівні ряд спільних заходів та спільних проектів в різних сферах економічного співробітництва.

Формування будь-якого кластера можливе за умов активного організаційно-методичного забезпечення, що пов'язано з вирішенням складних проблем взаємовідносин суб'єктів кластера, ієрархії їх стосунків, визначення прав, обов'язків та відповідальності кожного учасника кластерного утворення.

При створенні інноваційних кластерів вказані проблеми посилюються і виникають нові, пов'язані з неузгодженістю організаційно-економічних та правових відносин, дисбалансів у регіональному розвитку, митного законодавства, конкуренції і т.ін.

Проте світовий досвід створення і розвитку кластерів є позитивним прикладом і стимулом для їх формування на території України, і в Чернігівському регіоні зокрема.

Для реалізації процесу створення інноваційних кластерів необхідно запровадити поетапний підхід, в рамках якого вирішуються конкретні питання кластеризації і на основі певних напрацювань і позитивних результатів створюються передумови для вирішення подальших проблемних питань співробітництва. Вказаний підхід охоплює такі етапи:

перший етап стосується створення Координаційного центру з питань економічного розвитку Чернігівського регіону, який би на практиці реалізував Концепцію Національної стратегії формування і розвитку кластерних утворень з урахуванням особливостей та специфіки вказаного регіону.

На другому етапі визначають національні пріоритети економічного розвитку в розрізі регіону та здійснюють пошук точок перетину взаємних інтересів з регіонами суміжних країн.

На третьому етапі проводиться оцінка ресурсного, виробничого та науково-технічного потенціалів регіону, як фактора, що визначає можливості створення кластерних формувань (розвиненість інфраструктури, виробничі підприємства та їх технологічний рівень, готовність до співпраці та ефективного обміну ноу-хау, освітні та наукові заклади, кадри та їх кваліфікаційний рівень і т. ін.).

Четвертий етап присвячується аналізу існуючих господарських зв'язків між підприємствами регіону. Визначаються та формалізуються спільні цілі та конкретні наміри співпраці на визначених пріоритетах економічного розвитку регіонів. Здійснюється пошук інших партнерів як вітчизняних, так і зарубіжних, які мають бажання брати участь у мережевих структурах.

На п'ятому етапі визначається спеціалізація кластера за певним напрямком виробничої діяльності, де є певні конкурентні переваги, визначені ринки збуту, в яких простежується позитивна динаміка зростання, а також є перспективи виходу на нові ринки.

Зацікавленість сторін у створенні інноваційного кластеру на перших етапах співробітництва може бути за умов паритету інтересів щодо ідеї створення кластера, за якою не виявляється агресивна конкуренція сторін, а комерційний успіх кластера, позитивний результат його діяльності є спільним надбанням кожного регіону. Тому зусилля сторін необхідно спрямувати на створення таких кластерів, які розв'язують спільні проблеми прикордонних територій.

Враховуючи світовий та вітчизняний досвід кластеризації, головною проблемою учасників кластерного утворення, яка ставить під загрозу його існування, є брак взаємної довіри та готовності до тісної співпраці в межах кластера.

Тому і в подальшому при створенні інноваційних кластерів необхідно виявляти ті сфери співробітництва, в яких є нагальна взаємна потреба для національних економік та економіки регіонів зокрема, де виробничі потужності, науково-технічний та інноваційний потенціал учасників кластера вигідно доповнюють один одного і забезпечують суттєве нарощування сукупного виробничого потенціалу, здатного випускати конкурентоспроможну продукцію, яка постачається як на вітчизняні ринки, так і на ринки інших країн.

Для прискорення процесів розвитку економічного співробітництва та створення інноваційних кластерів необхідно:

1. Організувати при регіональних адміністраціях підрозділи, які мають повноваження у вирішенні питань створення та розвитку інноваційних кластерів (розробка рекомендацій щодо формування управлінських органів, консультативна, організаційно-методична та правова допомога і т.ін.).

2. Виходячи з того, що успіх діяльності кластера залежить від центральних і місцевих органів влади, що забезпечують умови функціонування кластера через здійснення податкової, бюджетної і зовнішньоекономічної політики, органи управління інноваційним кластером повинні мати представників владних структур. Їхня роль зростає в питаннях визначення національних та регіональних пріоритетів, реалізації планів стратегічного розвитку кластерів, їх організаційно-методичного забезпечення.

3. Активізувати створення в прикордонних регіонах суміжних країн системи прямих зв'язків між організаціями, промисловими підприємствами, освітніми, науковими закладами і т. ін., що повинно сприяти розвитку транскордонного співробітництва.

4. Сформувати систему підбору або підготовки кадрів для управління та координації діяльності кластерів, створення нових мережевих стосунків у межах кластеру та поза його межами.

5. Визначити джерела фінансування регіональних структур управління кластерами. В якості основних джерел фінансування можуть бути задіяні як державні фонди сприяння (державні програми сприяння діяльності кластерів, кошти регіональних та місцевих організацій сприяння економічному розвитку), так і приватні джерела (внески учасників кластера, доходи від отримання державних замовлень, спонсорські кошти великих компаній і т. ін.).

Інноваційний кластер має здійснювати свою діяльність за такими принципами: рівноправності та паритетності всіх учасників; добровільності вибору форм співробітництва; взаємного інформування й виконання, прийнятих на себе зобов'язань, відповідно до звичайних господарських договорів, що укладаються безпосередньо між учасниками кластера.

Створення інноваційних кластерів це ефективний засіб суттєвого підвищення конкурентоспроможності регіону, успіх діяльності яких забезпечується за умов активної підтримки місцевих органів влади й самоврядування.

Таким чином, на сьогоднішній день у застосуванні кластерного підходу для регіону є: можливість збереження та зміцнення єдиного економічного простору території за допомогою комплексного розвитку інноваційно – орієнтованих кластерів; максимально можливе наближення виробництва до ресурсів та місць споживання готової продукції; рівномірне розміщення виробництва по території країни, націлене на вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів; досягнення конкретного економічного результату – виробництво нової, високотехнологічної конкурентоздатної продукції, що в свою чергу забезпечить стабільне зростання виробництва провідних галузей регіону та сприятиме підвищенню ефективності діяльності учасників кластеру; зміцнення конкурентоздатності держави.

Список використаних джерел

1. Портер, Майкл, Э. Конкуренция.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2005. – 608 с.